

Ášši 004/21	Sámediggeráđđi – dievasčoahkkináššit	26.01.2021-26.01.2021
Ášši 007/21	Sámedikki dievasčoahkkin	09.03.2021-12.03.2021
Ášši 001/21	Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi	23.02.2021-25.02.2021

Sami vuoigatvuodat ođđa oahpahuslágas

	Áššennr. 20/505
--	--------------------

Áššečilgehus Álggahus

Skuvla lea okta min deataleamos servodatásahusain. Das lea čatnaseapmi ovddešáigái ja dat galgá min ráhkkanahhtit boahteáigái. Skuvla ja oahpaheadji gaskkustit máhtu, kultuvrra ja árvvuid sohka buolvvas sohka buolvvii. Máhttu lea servodaga vuođđoresursa. Danne lea ángiruššan skuvllain mearrideaddjin dasa ahte sámi servodat ovdána sámi álbmoga iežas višuvnnaid, vuoruhemiid ja eavttuid vuođul. Eaktun sámi servodaga oahpaheapmái iežamet árvvuid vuođul, gielaláččat ja kultuvrraláččat, lea alla kvalitehta vuođđooahpahusfálaldagas.

Oahpahusláhka lea vuođđooahpahusa deataleamos rámmafáktor, maiddái sámi vuođđooahpahusa. Lága ulbmila guovddážis lea skuvlla duppall servodatdoaimma, dat áigumuš ahte sihke hábmet ja oahpahit. Dainna oaivvilda Sámediggi ahte sámi oahppit galget háhkat máhtu, gálggaid ja miellaguottuid iežamet sámi árvvuid ja kulturvuđđosa vuođul. Ja ahte oahppit Norggas galget oahppat min historjjá, leahkima, formála stáhtusa ja Sámi organiserema, ealáhusaid, árbevieruid, giela ja kultuvrra birra.

Oahpahuslága ulbmilis čuožžu, ja dan lea lálkálávdegoddi evttohan fievriddit viidáseappot:
Oahpahus galgá ovdiddit dieđu ja áddejumi nátionála kulturárbbi ja min oktasá riikkaidgaskasaš kulturárbevieru birra.

Sámediggi lea ilus go fágaođasmahttinproseassas mieđihuvvui midjiide dat gáibádus ahte nátionála kulturárbbái maiddái gullá sámi kulturárbbi. Dat lea nannejuvvon oahppoplánabuktosa bajimus oasis – árvvut ja prinsihpat.

Čakčamánu 2017 nammaduvvui oahpahuslálkálávdegoddi. Ráđđehusa oahpahuslálkálávdegoddi, maid Jon Christian Fløysvik Nordrum jođihii, geigii sin čielggadusa ja evttohusa ođđa lálkii vuođđooahpahusa ja joatkkaoahpahusa birra, NOU 2019: 23 Ny opplæringslov, juovlamánu 13. b. 2019.

Sámediggeráđđi lea Máhtodepartementii dovddahan duhtameahttunvuođa dasa ahte oahpahuslálkálávdegotti čoahkkádus ja mandáhta ii konsulterejuvvon Sámedikkiin ovdal nammadeami. Sámediggeráđđi lea váillahan sámi skuvlafágalaš gelbbolašvuođa ja vásáhusa lálkálávdegottis ja referánsajoavkkus. Sámediggeráđđi ávžžuhussii ii mieđihuvvon, lálkálávdegoddi lea dattetge deaivvadan sámi vuođđooahpahusa doaimmaheddjiiguin ja háhkan sis árvalusaid.

Lálkálávdegottis ledje sierra čoahkkimat sámediggeráđđiin jagi 2018 ja Sámediggi čuoovu oahpahuslálkálávdegotti referánsajoavkočoahkkimiid. Sámediggi lea addán árvalusaid lálkálávdegoddái Sámedikki ášši 20/14 *Oahpahusláhka ja priváhtaskuvláláhka – sámi ohppiid vuoigatvuodát* vuođul, ja daid vásáhusaid vuođul mat Sámediggái leat dovddahuvvon lága

praktiserema oktavuodas. Sámediggi lea earret eará addán árvalusaid daid hástalusaid ektui maid sámi oahpponeavvuid váilun lea vuolgahan, ahte voigatvuhta sámegieloahpahussii lea uhccán oahpis skuvlaeaiggiid ja ahte sámegieloahpahus hálddašanguovlluid olgobealde ii sihkarastojuvvo nana giellamálliid bokte.

Sihkarastin dihtii buoremus árvalusvuođu sámi vuođđooahpahusa doaimmaheddjiid bealis, čađahii sámediggeráđđi sierra gulaskuddama NOU 2019:23 Ny opplæringslov oktavuodas. Mii oaččuimet 12 gulaskuddanvástádusa, čoahkkáigeassu dain lea sierra mildosis áššái. Manjá jagi 2019 čavčča gulaskuddama ledje sámediggeráđis čoahkkimat iešguđet gulaskuddaninstánssaiguin. Sámedikki gulaskuddannotáhta ja bajimus dási oainnut ođđa lánkaevttohussii leat refererejuvvon áššis 16/20 *Čilgehus - Sámi vuođđooahpahus ja ođđa oahpahusláhka*, maid Sámediggi meannudii borgemánu 2020 dievasčoahkkimis.

Sámediggeráđđi lea ávžžuhan Máhtodepartemeantta čađahit konsultašuvnnaid ođđa oahpahuslága birra ja dat leat mearriduvvon dollojuvvot jagi 2021 vuosttaš jahkebealis. Departemeantta áigumuš lea sáddet sin oahpahusláhkaevttohusa gulaskuddamii giđđat 2021.

Eará dokumeanttat mat guosket ođđa oahpahusláhki, lea Riikarevišuvnna jagi 2019 iskkadeapmi sámi mánáid voigatvuođaid birra oahpahussii sámegielas ja sámegilli (<https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2019-2020/opplaringiogpasamisk.pdf>). Dat almmustahtta váilevašvuođaid sámi oahpahusfálaldagas earret eará váilevašvuođaid geažil gustovaš oahpahuslágas. Jagi 2016 almmuhuvvui NAČ 2016:18 Váibmogiella, mas lea ollislaš válddahus manimus jagiid deatalemos čilgehusain oahpahussuorggis.

Sámediggi lea jagi 2017 addán dievasmahtti raportta ON mánáidlávdegoddái (ON mánáidlávdegotti (2018) loahppamearkkašumit Norgga ovttaštahiton viđat ja guđat áigodatlaš raportii), ja lasseraportta 2019 giđa. Min árvalusas mii leat čujuhan oahpahuslága dálá ođasmahttimii, ja dovddahan lávdegoddái ahte mii eat leat duhtavaččat dainna mo dálá oahpahusláhka gieđahallá sámi ohppiid voigatvuođaid. Sámediggi čujuhii earret eará dasa ahte oahpponeavvut galget leat fidnemis buot sámegielaide, ahte oahpahusbargiid rekrutteren ferte nannejuvvot, ahte sámi skuvlafálaldagat galget bisuhuvvot, ahte nátionála skuvlaovddidanángiruššamat fertejit vuhtiiváldit sámi mánáid, ahte oktagaslaš voigatvuhta sámi giellalávumii nannejuvvo lágas ja ahte daidda sámi mánáide geat dárbašit erenoamáš heiveheami, ferte sihkarastojuvvot skuvlafálaldat iežaset gillii ja iežaset kulturárvvuid vuođu.

Sámediggeráđđi lea hui duhtavaš go ON mánáidlávdegoddi čuovvulii dan ja attii jagi 2018 Norgii čuovvovaš rávva:

Mánát mat gullet unnitlohkojvkui, ja álgoálbmotmánát (art 33). Čujuhettiin iežas oppalaš mearkkašupmái nr. 11 (2009) álgoálbmotmánáide ja sin voigatvuođaide konvenšuvnna vuođu, mii rávvet lávdegottiid áššebeliid (a) vuhtiiváldit dan voigatvuođa mii buot skuvlaahkásaš sámi mánáin lea oahpahussii sámegillii, ja sihkarastet ahte ođđa oahpahusláhka mearkkašahtti lánka nanne sin voigatvuođaid, beroškeahhtá sin ássandilis.

Álbmotrievttálaš vuođu

Vuoigatvuhta ohppui lea vuođđoolmmošvuoigatvuhta. Earret eará bohtá ovdan Olmmošvuoigatvuođaid máilmmijulggastusa paragrafas 26 ahte juohkehaččas lea vuoigatvuhta oahpahussii. Nappo ii leat ge dat vuoigatvuhta ráddjejuvvon dakkár eavttuin go ovdamearkka dihtii sohka bealis, attáldagain, oskkus dahje čearddalašvuođas. Das čuožžu maiddái ahte álggolaš oahpahus galgá leat nuvtá ja geatnegahttojuvvon.

Mánáid vuoigatvuođat oahpahussii ja ohppui bohtet ovdan mángga riikkaidgaskasaš konvenšuvnnas. Mánáidkonvenšuvdna lea sajastuvvon Norgga lánka ovdabealde Norgga lága. Mánáidkonvenšuvnna 30. artihkkalis čuožžu ahte dain stáhtain main leat čearddalaš, oskkodatlaš dahje gielalaš unnitlogut dahje álgoálbmogii gulli olbmot, ii galgga máná gii gullá dakkár unnitlohkui dahje álgoálbmogii, biehttaluvvot vuoigatvuođa ovttas eará su joavkku lahtuiguin beassat eallit iežas kultuvrra vuođu, dovddastit iežas oskui ja doaimmahit dan, dahje geavahit iežas giela. Art. 30 lea vuođđuvuođu SP 27. artihkkalii (siviila ja politihkalaš vuoigatvuođaid konvenšuvdna). Art. 30 bođii fápmui dannego sávaldat lei addit unnitloguide ja álgoálbmogiidda erenoamáš suodjalusa. Artihkkala áigumuš lea addit álgoálbmotmánáide seamma suodjalusa sin kultuvrii ja gillii go eanetlohkoservodahkii.

Deatalaš lea muitit ahte buot álgoálbmotvuoigatvuođat mat bohtet ovdan ILO-konvenšuvnnas nr. 169 álgoálbmogiid ja čearddalaš joavkkuid birra iehčanas stáhtain, maiddái gustojit mánáide. Danne lea guoskevaš čujuhit ILO nr. 169. artihkkalii 27. Das válddahuvvo vuoigatvuohta ohppui ja stáhta geatnegasvuhtii addit dakkár oahpu mii vuhtiváldá álgoálbmogiid historjjá, máhtu ja kultuvrra. Art. 28 lea maid hui guoskevaš go dat gieđahallá vuoigatvuođa oahpahussii iežas giela vuođul.

Sámediggi čujuha maiddái Vuodđolága 110a paragrafii. Dat guoská maiddái mánáide ja sin vuoigatvuhtii beassat fuolahit ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra.

Oahpahus sáme gielas

Nana giellaoahpahusmálli

Oahpahus nana giellaoahpahusmálliid bokte mearkkaša earret eará ahte oahppit galget oažžut oahpahusa sáme giellii eará fágain go giellafágas, beassat oassálastit giellačoahkkanemiide ja hospiteremii, ja hállat sáme giela eará oktavuodain.

Doahpaga oahpahus nana giellamálliid bokte lea earret eará NAČ 2016:18 Váibmogiella geavahan mas sámi giellalávdegoddi čállá ahte *juohke sajis leat leamaš stuorra váttisvuođat unnitlohkogiela nubbigiellaoahpahasas. Sii geat leat čoavdán dan čuolmma buoremusat, leat váldán atnui nana guovttegielatvuođa oahpahusmálliid nubbigiellaoahpahasas daidda mánáide geain lea eanetlohkogiella vuosttašgiellan ja unnitlohkogiella nubbegiellan. Nana giellamálli lea dat maid dutki Baker gohčoda «immersion» ja maid sáme giellii dábaččat gohčodit «giellalávgun». Geavadis dat mearkkaša ahte dat unnitlohkogiella maid galgá oahppat, ferte leat dat giella mii geavahuvvo luohkkálanjas maiddái eará fágain go giellafágas. Láivves málli lea Bakera eavttuid mielde dakkár mas dušše lea oahpahus unnitlohkogielas moadde diimmu vahkus, muhto mas buot eará oahpahus ja gulahallan dáhpáhuvvá eanetlohkogillii. (s. 115)*

Dasa lassin lea Sámediggi bálkáhan allaskuvllaid ja universitehtaid fágaolbmuid lagabui čilget fágalaš lahkoneami dasa mat nana giellaoahpahusmálli leat. Earret eará sámi giellalávdegotti ja LK20S oahppoplánaid evttohusaid čuovvuleami ja atnuiváldima vuođul lea Sámediggi bálkáhan mánga julevsámi giellaoahpahusa doaimmaheddjiid julevsámi giellaoahpahusa ovddidanbargui. Dan barggus lea lunddolaš maiddái bargat nana giellaoahpahusmálliiguin.

Okta giellalávdegotti doaibmabidjoevttohusain lea ahte «*Ohppiin galgá leat vuoigatvuohta oažžut sáme gielloahpahusa nana guovttegielalaš oahpahusmálliid bokte. Dat galgá guoskat sihke ohppiide geain lea sáme giella vuosttašgiellan ja ohppiide geain lea sáme giella nubbegiellan.*»

Ođđa oahppoplánain sáme gielas vuosttaš- ja nubbegiellan vurdojuvvo oahpahus nana giellaoahpahusmálliid bokte.

Árvvoštallan ja oaidnu:

Sámediggi vuordá ahte oahpahusláhka čuovvula sáme giela oahppoplánaid áigumuša ahte geavahit nana giellaoahpahusmálliid, dat mearkkaša ahte vuoigatvuohta hospiteremiidda ja giellalávgumiidda šaddá oassin oahpahas nana giellamálliid bokte.

Gáiddusoahpahus ja giellalávgun

Láhkálávdegoddi aiddostahtta kapihtalis 33.5 ahte go oahpahus addojuvvon gáiddusoahpahussan, de galgá giella ja fylkkagiella addit oahppái dakkár fáladaga ahte oassi oahpahas dáhpáhuvvá sáme gielat birrasis go dasa lea dárbu, geahča evttohusa § 4-2 viđat teakstaoassái ja § 7-2 goalmát teakstaoassái.

Oahpahusláhka ja oahpahuslága lánkaásahus addet dan vejolašvuođa ahte oahpahus sáme gielas ja sáme giellii ja oahpahus suomagielas ja kvenagielas sáhtta addojuvvot gáiddusoahpahussan go skuvllas eai leat heivvolaš oahpahusbargit geat sáhttet addit oahpahusa. Oahpahusláhka addá maiddái dan vejolašvuođa ahte vuodđoskuvlaoahpahus ja joatkkaoahpahus sáhtta addojuvvot rávesolbmuide gáiddusoahpahussan.

Go guoská gáiddusoahpahussii, de čuožžu dálá njuolggadusain ahte skuvlaeaggát vállje ieš galgá go gáiddusoahpahus ovtastuvvot giellalávgumiiguin, ja riikarevišuvnna iskkadeapmi čájeha ahte dušše

45 proseantta dain ohppiin geat ožžot gáiddusoahpahusa, oassálastet giellaláviumiidda dahje hospiteremiidda.

Riikarevišuvdna čuvge iežas iskkadeamis ahte gáiddusoahpahusas leat stuorra erohusat das mo dat láchččojuvvo ovttaskas skuvllas, ja ahte iešguđet teknikalaš čovdosat geavahuvvojit. Go oahpahus lea heajut láchččojuvvon vuostáiváldiskuvllas, de dat čuohcá erenoamážit nuoramus ohppiide, geat dárbbasit buori čuovvuleami. Romssa ja Finnmárkku stáhtahálddašeaddji ja Nordlándda stáhtahálddašeaddji váikkuhit dasa ahte gáiddusoahpahusfálaldat šaddá buorin molssaeaktun báikkálaš oahpahussii.

Árvalusain Sámedikki gulaskuddamii ođđa oahpahuslága birra dovddahit mánga gulaskuddaninstánsa fuolastusa das mo gáiddusoahpahus ja hospiteren čađahuvvo dál ja loktejit dárbbu earret eará digitála sámi luohkkálatnjjii. Viidáseappot celket sii ahte gieldat geavahit ekonomiija ággan go eai fála hospiterema, ja ahte *dárbbu* doahpaga geavaheapmi bidjá alla šielmmá dasa ahte ohppiin galgá leat vuoigatvuohta oažžut osiid oahpahusas sámegeielat birrasis.

Árvvoštallan ja oaidnu

Sámediggi doarju muhtun oasi láchkalávdegotti aiddostahttimis gáiddusoahpahusa birra, earret manimus oasi – go lea dárbu. Láchkalávdegoddi aiddostahtta ahte *jus oahpahus addojuvvo gáiddusoahpahussan, de galgá gielda ja fylkkagiielda addit oahppái dakkár fálaldaga ahte oassi oahpahusas čađahuvvo sámegeielat birrasis, go lea dárbu*. Sámediggi evttoha ođđa láchkateavstta mii čuodjá ná: *Go oahpahus addojuvvo gáiddusoahpahussan, de galgá gielda ja fylkkagiielda addit oahppái dakkár fálaldaga ahte oassi oahpahusas galgá čađahuvvot sámegeielat birrasis*.

Dat ahte oahpahuslágas addojuvvo eksplisihhta vuoigatvuohta oassálastit giellaláviumiidda/hospiteremiidda daid ohppiide geat ožžot oahpahusa sámegeielas, lea áibbas deatalaš dasa ahte juksat sámi giellaoahpahusa mihtuid. Dat berre leat dakkár vuoigatvuohta maid oahppit ožžot guoskkaš go dat báikkálaš oahpahussii vai gáiddusoahpahussii. Sámediggi aiddostahtta ahte oahppoplánain sámegeielas vuosttašgiellan ja sámegeielas nubbegiellan lea mearriduvvon ahte ohppiin galgá leat oahpahus fágas nana giellaoahpahusmálliid bokte.

Vuoigatvuohta oahpahussii sámegeielain

Láchkalávdegoddi ii evttot rievdadusaid vuoigatvuođas oahpahussii guovtti sámegeielas dahje eanet sámegeielain. Láchkalávdegoddi árvvoštallama vuođul šattašii váttis čađahit vuoigatvuođa oahpahussii guovtti sámegeielas dahje eanet sámegeielain, sihke oahppái ja gildi. Láchkalávdegoddi oaidná ahte vuoigatvuođa ráddjen ovttá sámegeillii, sáhtta hedjonahttit vejolašvuođa dasa ahte eanebut váldet atnui iešguđet sámegeielaid. Nuppi bealis ii sáhte láchkalávdegoddi oaidnit ahte sámi oahppit bohtet áibbas eará dillái go dat oahppit muđui geain lea čatnaseapmi eanet go ovttá gillii. Oahpahus sámegeielas vuosttaš- dahje nubbegiellan mielddisbuktá eanet diibmologu oktiibuot, seammás go oahpahusáigi eará fágaide geahpeduvvo. Láchkalávdegoddi árvvoštallama vuođul šattašii váttis čađahit vuoigatvuođa oahpahussii guovtti sámegeielas dahje eanet sámegeielain, sihke oahppái ja gildii. Láchkalávdegoddi oavvilda ahte lea riektá vuoruhit kvalitatiiva buori oahpahusa ja oadjebas rámmaid oahpahussii ovttá sámegeielas vuosttaš- dahje nubbegiellan, ja danne ii evttot láchkalávdegoddi rievdadusa dás. Láchkalávdegoddi bidjá vuođđun ahte oahppi dahje váhnemat mearridit guđe gielain oahpahus galgá addojuvvot. Sámediggi lea ilus go láchkalávdegoddi oaidná ahte vuoigatvuođa ráddjen ovttá sámegeillii, sáhtta hedjonahttit vejolašvuođa dasa ahte eanebut váldet atnui iešguđet sámegeielaid.

Láchkalávdegoddi evttoha joatkit dan ahte sámi rávesolbmui lea vuoigatvuohta vuođđoskuvlaoahpahussii sámegeielas.

Árvvoštallan ja oaidnu

Sámedikki oaidnu áššái spiehkasta prinsihpalaččat oahpahusláchkalávdegotti oainnus. Sámediggi čujuha dasa ahte Vuodđoláhka ja Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuođat geatnegahttet eiseváldiid láchčit dilálašvuođaid iešguđet surggiin main lea mearkkašupmi sámi gillii, kultuvrii ja servodateallimii, dás maiddá ovdamearkka dihtii oahpahussii sámegeielain. Ii Vuodđoláhka eai ge álbmotrievttálaš geatnegasvuođat earut gaskal iešguđet sámegeielaid dan gažaldagas guđe gielas galgá vuoruhit oahpahusa. Oahpahuslága mearráduosat oahpahusa birra sámegeielas ja sámegeillii galgá vuođđuduvvot dáidda geatnegasvuođaide.

Sámediggi evttoha ahte galgá erenoamážit boahitit ovdan oahpahuslágas ahte sámi mánáin lea vuoigatvuohta oahpahussii guovtti sámegeielas.

Sámediggi oaivvilda ahte rávesolbmuid vuoigatvuohta sámegeieloahpahussii joatkkaskuvllas galgá boahitit čielgasit ovdan ođđa oahpahuslágas.

Sámediggi oaivvilda ahte oahpahusláhka galgá addit vejolašvuođa oažžut oahpahusa buot sámegeielain Norggas.

Ohppiid mearridanváldi

Láhkálávdegoddi evttoha joatkit oahpahuslága § 6-2 guđat teakstaoasi mii nanne ahte oahppit välljejit ieža galgá go sis leat oahpahus sámegeielas ja sámegeillii, 8. ceahki rájes. 8. ceahki rádjai välljejit váhnemat váhnenvuoigatvuođa vuođul mánáid bealis, ja ákkastit earret eará dainna ahte čatnaseapmi gaskal čearddalašvuođa ja sámegeiela vuosttaš- ja nubbegeiellan lea ággan dasa ahte bidjat mealgat eanet deattu máná iežas oainnuide.

Mánáidkonvenšuvnna 30. artihkkala vuođul lea mánáin iešmearridanvuoigatvuohta, muhto seammás lea mánáin maiddá vuoigatvuohta oažžut sihkkarastojuvvot iežaset giela ja kultuvrra. Láhkálávdegoddi lea eahpádus dasa ahte bidjat eanet deattu sámegeielaid gáhttemii go mánáid iešmearrideapmái. Sámediggi oaivvilda ahte dan oktavuođas lea eanet deaddu mánáid vuoigatvuođas oahpahussii sámi gielas ja kultuvrras go mánáid iešmearridanvuoigatvuođas. Sámediggi lea čeahkkimis oahpahusláhkalávdegoddiin dovddahan unohassan go lágat jotket dan ahte oahppit manjá 8. ceahki árrjalaččat galget árvvoštallat háliidit go sii sámegeieloahpahusa. Ohppiid välljen sáhtta váikkuhit vejolašvuhtii šaddat doaibmi guovtteegeielagin ja mearkkašupmái sihke viidásat ohppui, karriearavejolašvuođaide rávesolmmožin, ja návccaide fievrridit giela viidáseappot ođđa sohka buolvvaide. Nu guhká go sámegeieloahpahusa sáhtta välljet friija, de dat sáhtta dagahit ahte sámegeieloahpahus oažžu vuolit stáhtusa ja árvvu go oahpahus muđui.

Árvalusain Sámedikki gulaskuddamii ođđa oahpahuslága birra, gažaldagas galget go oahppit ieža beassat välljet 8. ceahki rájes galgá go sis ain leat sámegeieloahpahus, juohkásit gulaskuddaninstánsasaid oainnut das ahte berre go dat muddejuvvot eksplisihitta lágas. Eanaš instánsasain lea ovttamielalašvuohta das ahte mearrádusa berre sihkkut oahpahuslágas dainna ákkain ahte dakkár láhkarievdadus sáhtta eastadit dan ahte sámi oahppit ieža sáhttet gáibidit iežaset vuoigatvuođa sámegeieloahpahussii, dakkár diliin go váhnemat oktasaččat eai doarjjo dahje juohkehaš ieš doarju dan ahte sin mánát háliidit dakkár oahpahusa.

Árvvoštallan ja oaidnu

Sámedikki mielas lea unohas go láhka joatká dan ahte oahppit manjá 8. ceahki árrjalaččat galget mearridit háliidit go sii sámegeieloahpahusa, dannego mihttu oažžut eanet sámegeielgeavaheddjiid boahtteáiggis buori muddui sorjá das ahte oahppit välljejit sámegeieloahpahusa ja ahte sii vuođđooahpahusa bokte šaddet sámegeielagin. Sámediggi lea maid fuolastuvvan das ahte dán joatkimis sáhttet leat váikkuhusat rekrutteremii ohppiid geat välljejit sámegeiela joatkkaoahpahas ja rekrutteremii studeantaid geain lea sámegeielat gelbbolašvuohta alit ohppui.

Sámediggi ii doarjjo lávdegoddi evttohusa joatkit oahpahuslága § 6-2 guđat teakstaoasi, ja ohppiid mearridanválddi. Dárogiealla ja sámegeiella leat ovttáárvosaš gielat, ja danne lea eahpegovttolaš ahte láhka galgá addit ohppiide vejolašvuođa välljet eret sámegeiela.

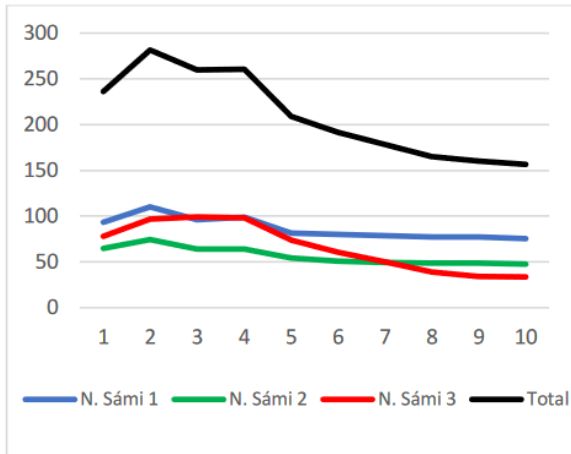
Oahpahusa stáhtus sámegeielas ja sámegeillii

Riikarevišuvdna geigii jagi 2019 raportta sámi mánáid vuoigatvuođaid birra oahpahussii sámegeielas ja sámegeillii, mas sii bidje ovdan mánaga váldogávdnosa:

- Oahppit geat háliidit oahpahusa, ožžot ollašuohttojuvvot vuoigatvuođa, muhto fálađat ii leat doarvái oahpis sámi guovddášguovlluid olggobealde.
- Oahpahusfálaldagas sámegeielas ja sámegeillii leat váilevašvuođat.
- Sámi oahpponeavvuid váili hedjonahtta oahpahusfálaldaga.
- Headjuvuođat gáiddusoahpahusa organiseremis ja čađaheamis mielddisbuktet sturra erohusaid oahpahusfálaldagas.
- Sámegeieloahpaheddjiid váili lea bastevaš váttisvuohtan.
- Váikkuhangaskaoamit leat ollu ja smávvat, ja dat leat lávdaduvvon ollu doaimmaheddjiide.

Sámediggi lea fuolastuvvan statistihka ja máhtu váilli geažil sámi vuođđooahpahussuorggi birra. Riikarevišuvdna čujuha dasa ahte Máhtodepartemeanttas leat ráddjejuvvon stivrendieđut dasa ahte sáhttit árvvoštallat sámegieloahpahusa ulbmiljuksama ja kvalitehta.

Sámedikki mielas lea deatalaš čielggasin dahkat iešguđet doaimmaheddjiid ovddasvástádusa suorggis ja oaivvilda ahte dat buorida suorggi stivrenvejolašvuođaid go čielggasmahtá daid mihtuid mat leat biddjojuvvon suorgái. Sámediggi oaidná ulbmillažžan ahte sámi vuođđooahpahusa rollaid ja bargamušaid geahčadeapmi čađahuvvo dainna ulbmiliin ahte čielggasin dahkat ovddasvástádusa. Lunddolaš lea ahte Sámedikki rolla ja ovddasvástádus šaddá oassin dán geahčadeamis.



Figurforklaring:

Grafene viser den gjennomsnittlige elevtallsutviklinga for sju kull nordsamiskelever fra de som starta 1. trinn i 2003 til de som starta i 2009. Den blå grafen viser elever som fulgte nordsamisk 1, den grønne nordsamisk 2 og den røde nordsamisk 3. Den svarte grafen viser det samla antallet for alle de tre gruppene.

(Grafen er henta fra Vangsnes, 2020a.)

Øystein Vangsnes čájeha dutkamisttis ohppiidloguid ovdáneami daid ohppiid gaskkas geat ožžot oahpahusa davvisámegielas 1, 2 ja 3. Sámediggi lea fuolastuvvan ovdáneami geažil ja dan geažil go oahppit heitet oahpahas.

Oahpahus sámegielas ja sámegillii

Vuoigatvuohta oahpahussii sámegielain ja sámegielaide jotkojuvvo válđoáššis nu mo dálá lágain, geahča evttohusa paragrafaide 4-2 ja 7-2.

Dat mii lea ođas lálkálávdegotti evttohusas lea ahte dat oahppit geat eai leat sápmelaččat muhto gain lea leamaš oahpahus sámegielas dahje sámegillii vuođđoskuvllas, ožžot vuoigatvuođa sámegieloahpahussii joatkkaoahpahas, geahča evttohusa § 7-2 nuppi teakstaoassái.

Lálkálávdegoddi evttoha joatkit vejolašvuođa gielddaide lágidit sámegieloahpahusa ovttá skuvllas dahje eanet skuvllain, geahča evttohusa § 4-2 viđat teakstaoassái.

Ođđa momeanta lea ahte lálkálávdegoddi evttoha ahte departemeantta vejolašvuohta addit lálkaásahusaid dan birra ahte muhtun joatkkaskuvllat galget fállat oahpahusa sámegielas dahje sámegillii dahje erenoamáš sámi fágain, ii galgga jotkojuvvot.

Oahpahuslálkálávdegoddi evttoha maiddá viiddidit vuoigatvuođa oahpahussii sámegillii. Evttohuvo ahte go uhcimusat golbma oahppi gielddas háliidit oahpahusa sámegillii, de sii galget oažžut vuoigatvuođa oahpahussii sámegillii guovtti fágas. Vuoigatvuođa viiddideapmi oahpahussii sámegillii lea guhká jearahuvvon Sámedikki bealis. Dat lei maid okta Sámi giellalávdegotti rávvagiin. Sámediggi lea maid duhtavaš dainna go uhcimusat evttohuvo dakkár gaskačovddus.

Árvvoštallan ja oaidnu

Sámediggi lea duhtavaš go lálkálávdegoddi oaidná mearkkašumi das ahte gáhttet ja nannet sámegielaid suodjalan ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra ja servodateallima, ja ahte skuvllas lea hui deatalaš rolla sihkkarastimis sámi vuoigatvuođaid.

Sámediggi doarju lálkálávdegotti evttohusa das ahte addit ohppiide geat eai leat sápmelaččat muhto geat leat čuvvon sámi oahppoplánabuktosa, viidásat vuoigatvuođa dakkár oahpahussii joatkkaoahpahas dásis. Dainna lágiin sihkkarastojuvvo ahte dát oahppit eai oaččo ánsšáškehtes boatkaneami vuođđooahpahas. Dan lea Sámediggi mánggii árvalan, ja lálkálávdegotti evttohus lea

Sámedikki oainnu mielde deatalaš lávki rivttes guvlui.

Sámediggi doarju joatkit gielddaid vejolašvuoda lágidit sámegieloahpahusa ovttá skuvllii dahje eanet skuvllaide, geahča evttohusa § 4-2 viđat teakstaossái.

Sámediggi doarju lálkálávdegotti evttohusa joatkit dálá vuoigatvuoda oahpahussii sámegielas ja sámegillii. Sámediggi ii doarjo daid eavttuid mat biddjojuvvojit vuođđun dán vuoigatvuoda ollašuttimii. Sámediggi lea mángii čujuhan dasa ahte ii lea govttolaš gáibidit ahte sámi giellahálddašanguovlluid olggobealde galget leat uhcimusat logi oahppi geat válljejit dakkár oahpahusa ovdalgo addojuvvo oahpahus sámegielas ja sámegillii. Ja jus dát ohppiidoavku njiedjá vuollel guđa oahppái, de gahččá fálaldatvuoigatvuotta eret.

Stuorámus oassi sámi álbmogis ássat gávpogiin, ja demográfalaš iskkadeamit čájehit ahte doaresbelliin njiedjá veahkadatlohku ja olbmot fárrerit eanet guovddáš guovlluide (gáldu: NOU 2020:15 Det handler om Norge). Dat mearkkaša ahte olbmot fárrerit hálddašanguovlluin gávpogiidda, mii fas mearkkaša ahte sii masset vuoigatvuoda oahpahussii sámegielas ja sámegillii, ja dan ferte váldit vuhtii barggus ođđa oahpahuslágain. Sámedikki prinsihpalaš oaidnu lea ahte oahpahus sámegielas ja sámegillii galgá leat oktagaslaš vuoigatvuotta mii ii galgga ráddjejuvvot geografiijas ja daid ohppiid logus geat háliidit dakkár oahpahusa.

Dan geažil go hálddašanguovlluid ohppiidlohku njiedjá ja ohppiidlohku gávpogiin lassána, de evttoha Sámediggi ahte guovddáš gávpogiin Norggas galgá leat oahpahusfálaldat sámegielas ja sámegillii. Dát vuoigatvuotta ii galgga ráddjejuvvot das ahte galget leat uhcimusat logi oahppi geat háliidit dakkár oahpahusa.

Sámediggi mearkkaša ahte oahpahuslálkálávdegoddi evttoha viiddidit vuoigatvuoda oahpahussii sámegillii. Evttohuvvu ahte go uhcimusat golbma oahppi gielddas háliidit oahpahusa sámegillii, de sii galget oažžut vuoigatvuoda oahpahussii sámegilli guovtti fágas.

Sámediggi ii doarjo lálkálávdegotti evttohusa ahte departemeantaid vejolašvuotta addit lálkásahusaid dan birra ahte muhtun joatkkaskuvllat galget fállat oahpahusa sámegielas dahje sámegillii dahje erenoamáš sámi fágain, ii galgga jotkojuvvot. Sámedikki mielas lea deatalaš ahte departemeanta sáhtá geatnegahttit muhtun joatkkaskuvllaid fállat oahpahusa sámegielas, ja erenoamážit joatkkaskuvllaid sámegiela hálddašanguovllu olggobealde. Dat lea seamma deatalaš buot golmma sámegillii, ja geatnegahtta joatkkaskuvllaid rekrutteret oahpahusbargiid sihke sámegieloahpahussii ja oahpahussii dain erenoamáš sámi fágain go duojs dahje sámi visuála kultuvrras.

Geatnegahttojuvvon sámegiela sámegiela hálddašanguovllus
Lálkálávdegoddi evttoha ahte oahpahuslága § 6-2 njealját teakstaossi jotkojuvvo. Dálá oahpahusláhka addá § 6-2 njealját lađđasis sámi giellahálddašanguovllu gielddaide vejolašvuoda ieža beassat mearridit ahte buot vuođđoskuvlaohppiin galgá leat oahpahus sámegielas. Lálkálávdegoddi evttoha čuogás 33.4.2 joatkit dálá ortnega nu mo dat lea.

Lálkálávdegoddi oaivvilda ahte sámegiela hálddašanguovllu gielddain galgá leat váldi mearridit ahte buot vuođđoskuvlaohppiin galgá lea oahpahus sámegielas. Sámegielmáhttu sáhtá leat deatalaš doaimbaidju dasa ahte sihkkarastit gulahallama ja áddejumi dáid gielddaid ohppiid gaskkas. Giella ii sáhte geatnegahttit ohppiid oahpahusa sámegielas vuosttáš- dahje nubbegiellan, muhto geatnegasvuhtii sáhtá gullat oahpahus báikkálaš oahppoplánaid vuodul dakkár oahpahusáiggiin mii bohtá lassin fága- ja diibmojuogadeapmái. Danne evttoha lálkálávdegoddi joatkit oahpahuslága § 6-2 njealját teakstaosi.

Dokumeanttas NAČ 2016:18 Váibmogiella evttoha sámi giellalávdegoddi ahte sámegieloahpahus galgá leat geatnegahttojuvvo vuosttáš- dahje nubbegiellan buot vuođđoskuvlaohppiide giellaseailluhangielladain. Erenoamáš diliin sáhtá departemeanta ovttasráđiid gielddain ja Sámedikkiin mearridit ahte sámegieloahpahus galgá leat geatnegahtton dihto giellaealáskahttingielddain (doabageavaheapmi eaktuda ođđa gielldakategoriiid ásaheami dálá sámi giellahálddašanguovllu sadjái), Sámi giellalávdegotti evttohusa vuodul. Lálkálávdegoddi ii čuovvul dan ii ge namut dan evttohusa iežas čielggadusas.

Sámediggeráđđi oaivvilda ahte vaikke vel ođđa gieladakategorijat eai leat čielgasat, de dat lea dakkár doaibmabidju mii almmatge berre árvvoštallojuvvot. Okta vejolašvuođain lea hábmet láchkamearrádusa, ja manjit dan fápmuibidjama dassážiigo bargu ođđa gieldakategorijiguin lea válmmas. Muđui čujuhuvvo Sámedikki áššái 52/17 Suohkankategorijat – sámi giellaguovllut.

Árvvoštallan ja oaidnu

Sámedikki mielas lea deatalaš sihkkarastit ohppiide duohta vejolašvuođa šaddat sámezielagin dakko bokte ahte geatnegahttit sámeziela ja ahte sii ožžot vejolašvuođa háhka formála gelbbolašvuođa fágas mii addá sidjiide vejolašvuođa váldit sámezieloahpahusa joatkkaskuvladásis ja sámi alit oahpuid.

Sámedikki oainnu mielde livččii geatnegahttojuvvon sámezieloahpahusas buohkaide (válljejuvvon) sámi guovlluin buorre váikkuhus márgga láchkai, ziela stáhtusa ektui ja boahhtevaš sámezielagiid rekutteremii iešguđet fidnuide. Sámedikki vuođđooaidnu lea ahte sámezieloahpahus berre leat geatnegahttojuvvon ja integrerejuvvon oassin buot sámi ohppiid oahpus.

Sámedikki árvvoštallama vuođul lea geatnegahttojuvvon oahpahus sámezielas buorre álgga, ja lea ge lunddolaš ahte dat oahpahus čađahuvvo oahppoplánaid vuođul sámezielas vuosttáš- ja nubbegiellan, ii ge nu mo oahpahusláchkalávdegoddi (ja gustovaš lágat) árvalit, ahte oahpahus geatnegahttojuvvon sámezielas galgá čuovvut báikkálaš oahppoplánaid. Oahppoplánat sámezielas vuosttáš- ja nubbegiellan váikkuhit buoremusat sámeziela ovddideapmái sihke diibmologu ja sisdoalu dáfus, vaikke vel leat ge uhccán diimmut erenoamážit sámeziellii nubbegiellan.

Sámediggi doarju láchkalávdegotti evttohusa joatkit oahpahuslága § 6-2 njealját teakstaoasi earret čuovvovaš cealkaga: *Giella ii sáhte geatnegahttit ohppiid oahpahussii sámezielas nubbe- dahje vuosttášgiellan, muhto geatnegasvuhtii sáhtta gullat oahpahus báikkálaš oahppoplánaid vuođul dakkár oahpahusáiggiin mii boahhtá lassin fága- ja diibmojuogadeapmái.*

Sámedikki prinsihpalaš oaidnu lea ahte oahpahus sámezielas berrešii leat geatnegahttojuvvon stuorra osiin giellahálddašangielddain.

Diehtujuohkin vuoigatvuođa birra sámezieloahpahussii

Láchkalávdegoddi evttoha ahte oahpahus sámezielas ja sámeziellii váldojuvvon mielde láchkii ollislaččat, ii dušše sirrejuvvon sierra kapihttalin nu mo dálá oahpahuslágas. Sámediggi lea ovdal buktán árvalusa dan birra ja lea ilus go dan lea láchkalávdegoddi čuovvulan.

Sámediggi oaivvilda ahte dat váikkuha dasa ahte skuvlaeaiggáda geatnegasvuohta láchit oahpahussii sámezielas ja sámeziellii boahhtá oidnosii. Go mearrádusat oahpahusa birra sámezielas ja sámeziellii leat čohkkejuvvon ovttá kapihttalii, de dat sáhtta dagahit ahte skuvlaeaiggádat sámi giellahálddašanguovvluid olggobealde badjelgehččet kapihttala go sii vásihit ahte mearrádusat eai leat guoskevaččat sidjiide. Go sii manjá ožžot oahppi gii háliida oahpahusa sámezielas dahje sámeziellii, de skuvlaeaiggát ii dovdda maná vuoigatvuođaid. Vásihusat čájehit ahte dalle váldá guhkes áiggi ásahit oahpahusa. Sámediggi oaivvilda ahte go oahpahus sámezielas ja sámeziellii integrerejuvvon láchkii, de dat dagaha ahte sámi vuoigatvuođat oahpahussii bohtet buorebut oidnosii sihke skuvlaeaiggádiidda, skuvlajođihedjiide, ohppiide ja váhnemiidda.

Oahpahuslága § 2-6. Diehtujuohkin, dadjá ahte: *Giellat ja fylkkagiellat galget juohkit ohppiide ja váhnemiidda daid dieđuid maid sii dárbašit, earret eará oahpahusa, skuvlabirrasa ja skuvlanjuolggadusaid birra, ja daid vuoigatvuođaid ja geatnegasvuođaid birra mat ohppiin muđui leat.*

Sámediggi lea čálalaš árvalusain láchkalávdegoddáid dovddahan ahte skuvlaeaiggádiin lea uhccán diehtu juolggadusaide ja daid doahhtaleapmái, mat dadjet ahte skuvlaeaiggádis lea geatnegasvuohta dieđihit ja bagadit ohppiid ja váhnemiid gažaldagain vuoigatvuođaid birra oahpahussii sámezielas ja sámeziellii, gč. Hálddašanlága § 11. Hástalussan lea ahte skuvlaeaiggádat eai dovdda doarvái bures eai sámi ohppiid vuoigatvuođaid, eai ge vuoigatvuođaid sisdoalu, eai ge dan bagadangeaskku mii sis lea.

Dokumeanttas NAČ 2016:18 Váibmogiella lea giellalávdegoddi čielggadusastis čujuhan dasa ahte

sámegieloahpamus lea ovttaskas skuvlaeaiggáda geasku ja ahte sámegieloahpamus galgá skuvla fállat almmá dan haga ahte oahppit ja váhnemat fertejit gáibidit iežaset vuoigatvuođa. Giellalávdegoddi oaivvilda ahte dan sihkkarastimii lea skuvlaeaiggát geatnegahttojuvvon juohkit dieđuid váhnemiidda vuoigatvuođa borra oahpahussii sámegielas ja sámegillii sisadieđiheami oktavuodas ja lea evttohan ahte skuvlaeaiggáda ovddasvástádus dieđihit vuoigatvuođa birra oahpahussii sámegielas ja sámegilli galgá mearriduvvot lágas.

Riikarevišuvdna čujuha iežas jagiid 2019-20 iskkadeamis sámi ohppiid vuoigatvuođa birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii ahte addojuvvojit menddo uhccán dieđut vuoigatvuođa birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii, ja uhccán ulbmillaš dieđut juhkkovvojit vuoigatvuođa birra sámegieloahpahussii. Váhnemat vásihit ahte leat uhccán dieđut fidnemis sámegielfáldaga birra. Guoskevaš gielddaid, fylkkagielddaid ja skuvllaid neahttasiidduid guorahallan čájeha ahte doppe leat uhccán dieđut sámegieloahpamus birra. Riikarevišuvdna rávve das Máhtodepartemeantta árvvoštallat doaimabijuid mat dahket dieđuid vuoigatvuođa birra sámegieloahpahussii eanet olahttin sámi ohppiide ja váhnemiidda.

Árvvoštallan ja aidnu

Sámediggi doarju láhkalávdegotti evttohusa ođđa struktuvran dasa ahte oahpamus sámegielas ja sámegillii integrerejuvvo láhkii ollislaččat, ii ge sirrejuvvon sierra kapihttalin nu mo dálá oahpamuslágas. Sámediggi oaivvilda ahte dát integreren váikkuha dasa ahte sámi vuoigatvuođat oahpamus ektui bohtet buorebut oidnosii earret eará skuvlaeaiggádiidda, skuvlajodiheddjiide, ohppiide ja váhnemiidda.

Sámediggi oaivvilda seamma láhkai go Váibmogiellalávdegoddi ge ahte skuvlaeaiggáda ovddasvástádus juohkit dieđuid vuoigatvuođa birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii, galgá bohtit čielgasit ovdan ođđa oahpamuslágas. Sámediggi oaivvilda ahte skuvlaeaiggáda bagadangeatnegasvuohta galgá oainnusmahttojuvvo, ja ahte galget ásahuvvot ortnegat dasa ahte skuvlaeaiggádat ieža sáhttet oazžut bagadusa.

Sámi mánat mat dárbašit erenoamáš heiveheami

Sámediggi áigu čalmustahttit daid ohppiid geat dárbašit erenoamáš heiveheami. Sii gullet dan rašimus sámi ohppiidjovkui masa oahpamuslága mearrádusat gusket. Vai dáidda ohppiide galget sihkkarastojuvvot dohkálaš áššedovdi árvvoštallamat oahpamuslága § 5-3 vuodul, ja dohkálaččat heivehuvvon oahpamus, fertejit PP-bálvalusa árvvoštallamat váldit vuhtii máná gielalaš ja kultuvrralaš duogáža. Dávjá dat ii dahkkojuvvo, gieldda PP-bálvalus ii nagot dan ollašuttit go sis váilu dat gelbbolašvuohta.

PP-bálvalusa/Pedagogalaš psykologalaš bálvalusa sámegielaš ja kultuvrralaš gelbbolašvuođa nannen lea dávjá geavatlaš váttisvuohtan buot gielddain. Dán gelbbolašvuođa berre dattetge ohcalit, erenoamážit vuhtiválddidettiin PP-bálvalusa ovddasvástádusa das ahte addit áššedovdi árvvoštallama ja bagadusa heivehuvvon oahpamus oktavuodas daidda ohppiide geat dárbašit erenoamáš heiveheami. Dasa lassin berre leat fágalaš instánsa surggis mas lea dakkár máhtolašvuohta sámi gielas ja kultuvrras mii sáhtta addojuvvot veahkkin vuosttašlinnjá bálvalussii, ja njuolggadusat fertejit heivehuvvot nu ahte dat leat čielgasat ja oainnusin dahkkojuvvon.

Mii lea oahpamus

Láhkalávdegoddi árvvoštallá njuolggadusaid main lea mearkkašupmi dasa mii lohkkovvuo oahpamus, 17. kapihttalas.

Jus oahppit háliidit searvat sámi álbmotbeaivvi, guovvamánu 6. b., čalmustahttimii, (doppe gos skuvllain ii leat sierra čalmustahttin) ja oahpahussii árbedieđus ovdamearkka dihtii boazogárddi luhtte, de sii fertejit ohcat permišuvvna oahpamuslága § 2-11 dábálaš njuolggadusaid vuodul. Eaktun oazžut permišuvvna lea ahte skuvla aidná dohkálažžan addit permišuvvna. Sámedikki vásáhus lea ahte dakkár dáhpáhusaide addojuvvo permišuvdna.

Buoremus dilli livččii ahte sámi álbmotbeaivi ja árbediehtoahpamus olggobealde skuvlla, šattašii integrerejuvvon oassin oahpamusas.

Oahppoplánaid ođđa bajimus oasis lea árbediehtu ožžon saji ja deattuhuvvo oassin dan máhtus mii galgá čuovvut mánáid manjá čađahuvvon vuodđoskuvlla. Dat lea Sámedikki mielas deatalaš jottkolašvuhtii oahpahasas sámi immateriála ja materiála árvvuid birra.

Deattuheami várás máhtolašvuoda mearkkašumi sámi árbevieruid oktavuodas lea Sámedikkis dakkár doarjjaortnet mas vuodđo- ja joatkkaskuvllat sáhttet ocat doarjaga árbedieđu implementeremii skuvllas.

Árvalusain Sámedikki gulaskuddamii ođđa oahpahaslága birra, lea sámi instánsaide deatalaš ahte sámi árbediehtu ferte implementerejuvvot buorebut oahpahussii go dan mo dat dál dahkkojuvvo. Sihke ovddeš ja ođđa sámi oahppoplánain deattuhuvvo ahte sámi mánát ja nuorat galget oažžut máhtu sámi kultuvrra iešguđet osiin, ja oažžut oahpahas árbedieđus. Maiddái iešguđet riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain deattuhuvvo ahte sámi mánáin lea vuoigatvuohta beassat gáhttet ja ovdidit sámi kultuvrra ja identitehta. Čujuhuvvo maiddái dasa ahte njuolggadusat jávkama ja permišuvnnaid birra vuodđo- ja joatkkaskuvllas eai leat heivehuvvon dasa ahte sámi oahppit galget beassat searvat árbevirolaš bargguide doppe gos dan sáhttá čađahit olggobealde skuvlaluomuid.

Árvalusas dakkár instánsas mas ii leat sámi duogáš, bohtá ovdan ahte departemeanta berre árvvoštallat berrejit go bohtit sierra mearrádusat mat čatnasit sámi ohppiid vuoigatvuođaide oažžut permišuvnna sámi árbedieđu ja kulturárbbi doaimmaheami oktavuodas, dainna lágiin ahte dat váldojuvvo mielde láhkii dahje aiddostahttojuvvo lánkaásahas.

Árvvoštallan ja oaidnu

Sámediggi oaivvilda ahte vejolašvuohta háhkat árbedieđu ferte leat olahttin buot sámi ohppiide. Sámi skuvlii lea buotsámi perspektiiva ja álgoálbmotperspektiiva deatalaš, ja dat ahte deattuhit materiála ja immateriála kulturárbbi árbediehtun. Sámediggi oaivvilda ahte sámi árbedieđu ja kulturárbbi gaskusteammi berre namuhuvvot/váldojuvvot eksplisihhta mielde ođđa ulbmilparagrafii § 1-2. “Oahpahas galgá viiddidit máhtu ja áddejumi nationála kulturárbbis ja min oktasaš riikkaidgaskasaš kulturárbevierus.” Sámediggi ávžžuha departemeantta árvvoštallat berrejit go bohtit sierra mearrádusat mat čatnasit sámi ohppiid vuoigatvuođaide beassat doaimmahit sámi árbedieđu ja kulturárbbi, dainna lágiin ahte dat váldojuvvo mielde láhkii dahje aiddostahttojuvvo lánkaásahas dahje ovdabarggus.

Sámediggái lea deatalaš ahte lánkaproseassa lánhá dasa ahte sámi álbmotbeaivi ja oahpahas árbedieđus skuvllas dahje skuvlla olggobealde, šaddá integrerejuvvon oassin oahpahasas lánkaásahusa/lánkaovdabarggu dahje johtočállaga bokte.

Sámi oahpponeavvut

Láhkálávdegoddi evttoha ahte vuoigatvuohta sámi oahpponeavvuide ii galgga mearriduvvot lágas. Sii oaivvildit ahte oahpponeavvodili berre ollašuttit eará váikkuhangaskaomiiguin go lágain.

Sámediggi lea oahpahasláhkalávdegoddi ektui erenoamážit deattuhan ahte vuoigatvuohta sámi oahpponeavvuide berre mearriduvvot lágas, nu mo dat dahkkojuvvo dálá oahpahaslágas oahpponeavvuid várás girjedárogielas ja ođđadárogielas, gč. § 9-4 vuosttaš lađđasa. Oahpahasláhkalávdegoddi gieđahallá dan čuoggás 33.4.6. Sin ollislaš árvvoštallan lea ahte oahpponeavvodili berre geahččalit buoridit eará váikkuhangaskaomiiguin go lágain. Duohtavuohtan lea ahte sihke oahppit ja oahpaheaddjit vásihit oahpponeavvodili váttisin. Máhttoloktema -06/LK06S evalueren čájeha ahte sámi oahpponeavvuid váili lea váttisvuohtan (Gáldu: NF-raporttat nr. 3/2009, nr. 6/2010, nr. 1/2012). Maiddái okta Riikarevišuvnna váldogávdnosiin lea ahte sámi oahpponeavvuid váili hedjonahtá oahpahasfálaldaga.

Sámediggi registrere ahte Oahpahasláhkalávdegoddi ii leat geahčadan daid geavtlaš buoridanvejolašvuodaid mat leat Sámi giellalávdegoddi evttohan doaimmabijuin, Sámedikki *doaimmaplánas oahpponeavvoráhkadeami várás 2020-2023*, ja raporttas Davviriikkalaš ovttasbargu oahppoplánaráhkadeami oktavuodas. Láhkálávdegoddái lea doarvái ahte ii daga oavila lánkarievdadussii dán suorggis go sin mielas dan lea váttis čađahit geavadis, almmá dan haga ahte árvvoštallat daid čovdosiid mat leat evttohuvvon.

Árvalusain Sámedikki gulaskuddamii ođđa oahpahaslága birra bohtá ovdan ollu instánsain ahte vuoigatvuohta sámi oahpponeavvuide ferte mearridit lágas. Earret eará mii čujuhit Riikarevišuvnna

iskkadeapmái sámi ohppiid vuoigatvuođa birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii, mas stáhtaráđđi dovddaha dan ahte oahpponeavvut leat deatalaš oassin dan eavttus ahte sihkarastit buori oahpahusa sámegielas ja sámegillii. Gulaskuddaninstánsat celket ahte daid gáržžes rámmaid siskkobealde maid Sámediggi oažžu Stuorradikkis, lea váttis ráhkadit guoskevaš ja doarvái oahpponeavvuid.

Árvvoštallan ja oaidnu

Sámediggi ii doarjjo láhkalávdegotti evttohusa ahte vuoigatvuohta sámi oahpponeavvuide ii galgga mearriduvvot lágas. Sámedikki árvvoštallama vuođul lea áibbas deatalaš ahte oahpponeavvut leat fidnemis buot fágain ja buot ceikkiide, ja ahte lea mánggabealálaš sámi digitála oahpponeavvofálaldat mas lea buorre kvalitehta. Sámediggi lea mángga láhkaodasmahttimiid oktavuođas gáibidan buoridit oahpponeavvodili, almmá lihkostuvvama haga. Mis leat ollu vásáhusat das ahte dan ii sáhte njulget jus láhka ii geatnegahte sámi oahpponeavvuid fidnema. Sámediggi oaivvilda ahte ođđa oahpahusláhka ferte rievdaduvvot vai buot oahpponeavvut váldonjuolggadusa mielde leat fidnemis sihke girjedárogillii, ođđadárogillii, davvisámegillii, julevsámegillii ja lullisámegillii oktanaga.

Sámedikki válđi

Láhkalávdegoddi evttoha joatkit dálá § 6-4.

Sámedikkis lea dálá oahpahuslága § 6-4 vuosttaš ja nuppi lađđasa vuođul válđi mearridit nationála oahppoplánaid sámi sisdoalu, oahppoplánaid sámegieloahpahussii vuođđo- ja joatkkaoahpahas, ja joatkkaoahpahas erenoamáš sámi fágaid oahppoplánaid.

Sámi skuvllaid sámi sisdoalu galgá baicce Máhtdepartemeanta mearridit. Lea paradoksa ahte sámiiin ii leat alddiineaset válđi mearridit sámi skuvlla sámi sisdoalu. Oahpahusláhkalávdegoddi ii giedahala dán gažaldaga čielggadusastis, ja evttoha joatkit dálá mearrádusa nu mo dat lea.

Sámediggi čujuha iešmearridanvuoigatvuhtii mii lea nannejuvvon ON jagi 2017 mannosáš julggaštusas álgoálbmotvuoigatvuođaid birra. Das nannejuvvo ahte álgoálbmogiin lea iešmearridanvuoigatvuohta ja ahte álgoálbmogat besset friija mearridit iežaset politihkalaš dili ja ovddidit iežaset ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneami. Viidáseappot nanne julggaštus ahte álgoálbmogiin lea vuoigatvuohta autonomiijii dahje iešstivremii áššiin mat gusket sin siskkáldas ja báikkálaš gažaldagaide. Dat guoská maiddái oahpahussuorgái. Dat nanne maiddái ahte álgoálbmogiin lea vuoigatvuohta ruhtadanortnegiidda iežaset autonoma doaimmaid várás.

Árvalusain Sámedikki gulaskuddamii ođđa oahpahuslága birra celkojuvvo ahte departemeanta berre válđit dán oasi láhkaevttohusas ođđa árvvoštallamii.

Árvvoštallan ja oaidnu

Sámediggi doarju láhkalávdegotti evttohusa, earret dan oasi mii máinnaša sámi buohtalas dásseárvosaš oahppoplánaid (loga: oahppoplánat erenoamáš sámi fágain), dat mearkkaša dálá oahpahuslága § 6-4, manimus lađđasa. Sámedikkis lea gelbbolašvuohta ja galgá ieš beassat mearridit sámi buohtalas dásseárvosaš oahppoplánaid sámi sisdoalu. Dat galgá bohtit eksplisihhta oidnosii oahpahuslágas, ja mii čujuhit álgoálbmogiid iešmearridanvuoigatvuhtii, mii addá álgoálbmogiidda vuoigatvuođa ieža beassat gáhttet ja ovddidit kultuvrraset, gč. Vuodđolága § 108.

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Mearrádusevttohus

Go láhkalávdegotti ođđa oahpahusláhkaevttohus ii mearkkaš mealgat buoret vuoigatvuođa sámi ohppiide oažžut oahpahusa sámegiela ja sámi kulturárvvuid vuođul, de válle Sámediggi meannudit NOU 2019:23 Ny opplæringslov, ovdalgo Máhtdepartemeanta sádde iežas evttohusa gulaskuddamii 2021 giđa.

Barggus ođđa oahpahuslágain deattuha Sámediggi daid beliid mat namuhuvvojit vuolábealde. Dat ii leat dievaslaš ja Sámediggi sáhtá gávnnahit dárbbaslažžan deattuhit eará beliid go dáid,

konsultašuvnnain ođđa oahpahuslága birra:

1. Oahpahus sámeielas.

- Sámediggi vuordá ahte oahpahusláhka čuovvula sámeiela oahppoplánaid áigumuša ahte geavahit nana giellaoahpasmusálliid, dat mearkkaša ahte vuoigatvuohta hospiterenorrumi ja giellaláviumiidda šaddá lunddolaš oassin oahpahas nana giellamálliid bokte.
- Sámediggi doarju muhtun oasi lálkálávdegotti aiddostahttimis gáiddusoahpahusa birra, earret marjimus oasi – go lea dárbu. Lálkálávdegoddi aiddostahttá ahte *go oahpahus addojuvvo gáiddusoahpahussan, de galgá gielda ja fylkkagielda addit oahppái dakkár fálaldaga ahte oassi oahpahas čađahuvvo sámeielat birrasis, go lea dárbu.* Sámediggi evttoha ođđa lálkateavstta mii čuodjá ná: *Go oahpahus addojuvvo gáiddusoahpahussan, de galgá gielda ja fylkkagielda addit oahppái dakkár fálaldaga ahte oassi oahpahas čađahuvvo sámeielat birrasis.*
- Sámediggi evttoha ahte boahhá erenoamážit ovdan oahpahuslágas ahte sámi mánáin lea vuoigatvuohta oahpahussii guovtti sámeielas.
- Sámediggi oaivvilda ahte oahpahusláhka galgá addit vejolašvuođa oažžut oahpahusa buot sámeielain Norggas – maiddá bihtánsámeielas, ubmisámeielas ja nuortalašgielas.
- Sámediggi oaivvilda ahte rávesolbmuid vuoigatvuohta sámeielaoahpahussii joatkkaskuvllas galgá boahhit čielgasit ovdan ođđa oahpahuslágas.
- Sámediggi ii doarjjo lálvdegotti evttohusa joatkit oahpahuslága § 6-2 guđat teakstaosi, ja ohppiid mearridanválddi. Dárogiebla ja sámeiebla leat ovttárvosaš gielat, ja danne lea eahepegovttolaš ahte lálhka galgá addit ohppiide vejolašvuođa válljet eret sámeiela.

2. Oahpahus sámeielas ja sámeieilli:

- Sámediggi doarju lálkálávdegotti evttohusa ahte addit ohppiide geat eai leat sápmelaččat muhto leat čuvvon sámi oahppoplánadahkosa, viidásat vuoigatvuođa dakkár oahpahussii joatkkaskuvladasis.
- Sámediggi doarju joatkit giealdaid vejolašvuođa lágidit sámeielaoahpahusa ovttá skuvlii dahje eanet skuvllaide, geahča evttohusa § 4-2 viđat teakstaossái.
- Deatalaš lea ahte vuoigatvuohta oahpahussii sámeielas ja sámeieilli ii ráddjejuvvo seamma ollu go dálá oahpahuslágas dasa gos oahppit ássat, ja dasa galle oahppi háliidit dakkár oahpahusa. Ođđa oahpahusláhka ferte buorebut go dálá lálhka, lálhčit dilálašvuođaid sámeielaoahpahussii.

Sámedikki prinsihpalaš oaidnu lea ahte oahpahus sámeielas ja sámeieilli galgá leat oktagaslaš vuoigatvuohta mii ii ráddjejuvvo geografijjas ja daid ohppiid logus geat háliidit dakkár oahpahusa. Muđui lea Sámedikki oaidu ahte giellalávdegotti evttohus oahpahussii sámeielas ja sámeieilli hálddašanguovllu olggobealde, sáhtášii leat dakkár molssaektu mii berrešii čuovvuluvvot.

Dan geažil go hálddašanguovlluid ohppiidlohku njiedjá ja ohppiidlohku gávpogiin lassána, de evttoha Sámediggi ahte guovddáš gávpogiin Norggas galgá leat oahpahusfálaldat sámegielas ja sámegillii. Dát vuoigatvuohta ii galgga ráddjejuvvot das ahte galget leat uhcimusat logi oahppi geat háliidit dakkár oahpahusa.

- Sámediggi ii doarjjo láhkalávdegotti evttohusa ahte departemeantta vejolašvuohta addit láhkaásahusaid dan birra ahte muhtun joatkkaskuvllat galget fállat oahpahusa sámegielas dahje sámegillii dahje erenoamáš sámi fágain, ii galgga jotkojuvvot.
- Sámedikki váldoaidnu lea ahte oahpahus sámegielas berre leat geatnegahttojuvvo ja ovtastuvvo oassi oahpahas buot sámi ohppiide.

Sámedikki prinsihpalaš oaidnu lea ahte oahpahus sámegielas berre leat geatnegahttojuvvo stuorra osiin giellahálddašangielddain.

Sámediggi doarju láhkalávdegotti evttohusa joatkit oahpahuslága § 6-2 njealját teakstaoasi earret čuovvovaš cealkaga: *Gielda ii sáhte geatnegahttit ohppiide oahpahusa sámegielas nubbe- dahje vuosttašgiellan, muhto geatnegasvuhtii sáhtta gullat oahpahus báikkálaš oahppoplánaid vuođul dakkár oahpahusáiggiin mii boahtá lassin fága- ja diibmojuogadeapmái.*

3. Diehtujuohkin vuoigatvuođa birra sámegieloahpahussii

- Sámediggi doarju láhkalávdegotti evttohusa ođđa struktuvran das ahte oahpahus sámegielas ja sámegillii váldojuvvo mielde láhkii ollislaččat, dan sajis go dan sirret sierra kapihttalín nu mo dálá oahpahuslágas.
- Sámediggi oaivvilda seamma láhkai go Váibmogiellalávdegoddi ge ahte skuvlaeaiggáda ovddasvástádus juohkit dieđuid vuoigatvuođa birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii, galgá boahit čielgasit ovdan ođđa oahpahuslágas. Sámediggi oaivvilda ahte skuvlaeaiggáda bagadangeatnegasvuohta galgá oainnusmahttojuvvot, ja ahte galget áshuvvot ortnegat dasa ahte skuvlaeaiggádat ieža sáhttet oázžut bagadusa.

4. Mii lea oahpahus

- Láhkalávdegoddi árvvoštallá njuolggadusaid main lea mearkkašupmi dasa mii oahpahus lea. Oahppoplánaid ođđa bajimus oasis lea árbediehtu ožžon saji ja deattuhuvvo oassin dan máhtus mii galgá čuovvut mánáid maŋŋá čađahuvvo vuođđoskuvlla. Dat lea Sámedikki mielas deatálaš jotkkolašvuhtii oahpahasas sámi immateriála ja materiála árvvuid birra.

Ferte árvvoštallat mo galgá čatnat sámi ohppiid vuoigatvuođa sámi árbedieđu ja kulturárbbi doaimmaheapmái, lágain dahje láhkaásahusa aiddostahttimis.

- Sámediggái lea deatálaš ahte láhkaproseassa láhčá dilálašvuođa dasa ahte sámi álbmotbeaivi ja oahpahus árbedieđus skuvllas ja skuvlla olggobealde, váldojuvvo oassin oahpahussii.

5. Oahpponeavvut.

- Sámediggi ii doarjjo láhkalávdegotti evttohusa ahte sámi oahpponeavvuid fitnašuvvan ii galgga boahit ovdan lágas.

Ođđa oahpahuslágas galgá leat mearrádus das ahte buot oahpponeavvut váldonjuolggadusa mielde galget leat fidnemis sihke girjedárogillii, ođđadárogillii, davvisámegillii, julevsámegillii ja lullisámegillii oktanaga.

6. **Sámedikki válđi**

Sámediggi doarju láchkalávdegotti evttohusa ahte joatkit Sámedikki válđdi beassat mearridit sámi giellaplánaid, nationála oahppoplánaid sámi sisdoalu, ja sámi erenoamáš fágaid joatkkaoahpahusas.

Sámediggi ii doarjjo dan njuolggadusa joatkima ahte Sámedikkis ii galgga leat válđi mearridit sámi buohtalas dásseárvosaš oahppoplánaid sámi sisdoalu.

Sámedikkis galgá leat válđi mearridit sámi buohtalas dásseárvosaš oahppoplánaid sámi sisdoalu, čujuhettiin álgoálbmogiid iešmearridanvuoigatvuhtii, mii addá álgoálbmogiidda vuoigatvuođa ieža beassat fuolahit ja ovddidit iežaset kultuvrra, gč. Vuodđolága § 108. Dat ferta rievdaduvvot ođđa oahpahuslágas.

*

Sámediggeráđđi – dievasčoahkkináššit - 004/21

SRD - mearrádus:

Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi - 001/21

BFOL - mearrádus:

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi árvalus

Álggahus

Bajásšaddan- Fuolahus- ja oahppolávdegoddi lea meannudan ášši 07/21 Sámi vuoigatvuođat ođđa oahpahuslágas.

Mearkkašumit

Mearkkašupmi 1

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Piera Heaika Muotka bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Aili Guttorm, Thomas Áhrén, Karen Anette Anti, Niko Valkeapää ja Vidar Andersen, Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Beaska Niillas, Guovddášbellodaga Elisabeth Erke, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, sorjjasmeahttun áirras Kåre Ivar Olli, ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Lávdegotti eanetlohku doarju fievrridit suohkaniid vejolašvuođa bidjat sámegeieloahpahusa ovttá dahje moatti skuvlii. Sámegeieloahpahusas leat spiehkastan lagas skuvla -prinsihpas nu ahte suohkan galgá sáhttit fállat ohppiide sámegeiel oahpahusfálaldaga mas leat doarvái sámegeiel oahpaheaddjit ja doarvái stuorra giellabiras. Lagas skuvla -prinsihpa spiehkasteapmi lea oppalaččat gáržžiduvvon, ja lávdegotti eanetlohku oaiivvilda dát ii leat eavttohis spiehkasteapmi.

Lagas skuvla -prinsihpas leat mánga momeantta go dušše dat prinsihppa ahte oahppit galget gullat lagamus skuvllii, earret eará oppalaš einnostahttivuohta suohkana ássiide ja maiddái dássidis meannudus. Skuvlastruktuvrra suohkanlaš plánemis galgá vuhtiiváldit sámi ohppiid dili.

Lávdegotti eanetlohku oaivvilda ahte vaikke sámegieloahpahus lea dál čuldojuvvon eret lagas skuvla - prinsihpas, de lea sámi ohppiin ja sámi váhnemiin liikká riekti einnostahttivuhtii ja dásseárvosaš meannudeapmái. Jus ii livčče ná, de livčče oahppit geain lea oahpahus sámegielas risikeret šaddat duvddan skuvllaid gaskkas main lea heajos kapasitehta.

Mearkkašupmi 2

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Piera Heaika Muotka bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Aili Guttorm, Thomas Áhrén, Karen Anette Anti, Niko Valkeapää ja Vidar Andersen, Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Beaska Niillas, Guovddášbellodaga Elisabeth Erke, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, sorjjasmeahttun áirras Kåre Ivar Olli, ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Jagi 2019 almmuhii riikarevišuvdna guorahallama sámi ohppiid rivttiin oahpahussii sámegielas ja sámegillii, ja guorahallan čujuhii ahte oahpahusas sámegielas ja sámegillii leat mearkkašahtti váilivuođat mángga suorggis. Lávdegotti eanetlohku oaidná dárbbu máhttui ja dutkamii das makkár váikkuhusat dain váilivuođain ja eará váilivuođain oahpahusas sámegielas ja sámegillii leat sámi ohppiid giellaovdáneapmái.

Lávdegotti eanetlohku eaktuda ahte riikarevišuvnna raporta oahpahusa birra sámegielas ja sámegillii čuovvuluvvo seammás go oahpahušláhka reviderejuvvo.

Mearkkašupmi 3

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Piera Heaika Muotka bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Aili Guttorm, Thomas Áhrén, Karen Anette Anti, Niko Valkeapää ja Vidar Andersen, Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Beaska Niillas, Guovddášbellodaga Elisabeth Erke, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, sorjjasmeahttun áirras Kåre Ivar Olli, ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Lávdegotti eanetlohku mearkkasahtta ahte ii gávdno stáhtalaš oahpahušaktevra julevsámi giellaguovllus seamma láhkái go davvi- ja lullisámi giellaguovllus. Lávdegotti eanetlohku oaivvilda ahte julevsámi guovddášguovlluid oahpahušasahusaide ferte árvvoštallat addit sierra ovddasvástádusa julevsámegieloahpahussii ja dasa laktáseaddji ekonomalaš doarjaga.

Mearkkašupmi 4

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Piera Heaika Muotka bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Aili Guttorm, Thomas Áhrén, Karen Anette Anti, Niko Valkeapää ja Vidar Andersen, Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Beaska Niillas, Guovddášbellodaga Elisabeth Erke, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, sorjjasmeahttun áirras Kåre Ivar Olli, ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Lávdegotti eanetlohku mearkkašahtta ahte oahpahušlága § 6-2 ii guoskka friddjaskuvllaide. Dat mearkkaša ahte friddjaskuvlla ohppiin ii leat seamma riekti oazžut oahpahušas sámegielas ja sámegillii go almmolaš skuvllain. Lea ovttaskas skuvllain gitta dat ahte fáalletgo oahpahušas sámegielas ja sámegillii.

Lávdegotti eanetlohku oaivvilda ahte riekti oahpahussii sámegielas ja sámegillii ferte guoskat maiddái friddjaskuvllaide. Lávdegotti eanetlohku oaivvilda maiddái ahte ferte leat gáibáduš dohkkehuvvot friddjaskuvlanh, ahte skuvla galgá sáhttit fállat sámegiela fágan daidda ohppiide geain lea riekti sámegieloahpahussii oahpahušlága kapihttala 6 mielde.

Lávdegotti eanetlohku oaivvilda ahte sámi mánáin lea riekti seamma válljenfriddjavuhtii go muđui

mánáin go lea sáhka oahpahusa válljemis friddjaskuvllas. Lávdegotti eanetlohku oaivvilda maiddáa ahte dát válljenfriddjavuohta ii galggá mielddisbuktit ahte sámi váhnemat ja mánát fertejit válljet eret rievtti oahpahussii sámegeielas ja sámegillii.

Lávdegotti eanetlohku doarju danin váibmogiellalávdegotti árvalusa das ahte priváhta skuvllain, mat ožžot almmolaš doarjagiid, ferte leat geatnegasvuohta fállat sámegeieloahpahusa sámi ohppiide, ja dát ferte vuoigatvuođavuođđuduvvot friddjaskuvllalágas.

Mearkkašupmi 5

Mearkkašupmi ovddiduvvon Guovddášbellodaga Elisabeth Erke bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Aili Guttorm, Piera Heaika Muotka, Thomas Áhrén, Karen Anette Anti, Niko Valkeapää ja Vidar Andersen, Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Beaska Niillas, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, sorjjasmeahtun áirras Kåre Ivar Olli, ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Geatnegahttojuvvon kurssaid ásaheapmi vuođđo- ja joatkkaskuvllaid rektoriidda eamiálbmogiid, sámi servvodaga, kultuvrra, rivttiid ja geatnegasvuođaid birra.

Čohkkejuvvon máhcahusat gulaskuddamiin, ovddasteddjiin ja raporttain válddahit vásáhusaid mat čájehit ahte skuvlaeaiggádiin ja skuvlajođiheddjiin lea beare unnán máhttu, ja čuvvot menddo unnán njuolggadusaid mat čujuhit ohppiid riektái oahpahussii sámegeielas ja sámegillii. Dat čájeha ahte ovddasteaddjit fertejit geavahit ollu návccaid ja resurssaid oažžun dihtii sámegeieloahpahusa iežaset mánáide, ja masa sámi ohppiin vuoigatvuđolaččat lea riekti. Muhtomin oahpahus ii álggahuvvo. Muhtomin álggahuvvo beare máhjit, ja muhtomin dušše belohakkii.

Lea skuvlaeaiggáda geatnegasvuohta juohkit dieđuid ja bagadit ohppiid ja ovddasteddjiid geain leat jearaldagat rievtti oahpahusa birra sámegeielas ja sámegillii, gč. hálddašanlága § 11. Dat sáhtta čájehit ahte rektorat ja skuvlajođieheadjit eai ieža dovdda ohppiid rivttiid, rivttiid sisdoalu, ja iežaset bagadangeatnegasvuođa doarvái bures. Vai rektorat ja skuvlaeaiggádat galget sáhttit fuolahit diehtujuohkin- ja bagadangeatnegasvuođaset ferte ásahit ortnegiid nugo ovdamearkka dihtii geatnegahttojuvvon kursa mii bistá sullii 40 siimmu, nu ahte rektorat oahpásmuvvet doahpágiidda nugo eamiálbmot, eamiálbmotriekti, oahpásmuvvet doaimbi láchkaortnegiidda, ja deháleamos osiide sámi kultuvrras, gielas ja servvodagas. Mihttun lea ahte rektorat galget sáhttit dustet sámi mánáid ja ohppiid heivehusdárbbuid ja sámegeieloahpahussávaldagaid. Sii galget maiddáa leat veahkkinn das ahte diehtujuohkin lea olámuttus ovdamearkka dihtii skuvlla ja suohkana neahttasiidduin. Mii oaidnit maiddáa dárbbu systemáhtalaš diehtujuohkimii giellarivttiid birra skuvlaálgima, nuoraidskuvllii ja joatkkaskuvllii sirdima oktavuodas.

Evttohusat

Evttohus 1

Evttohus ovddiduvvon Guovddášbellodaga Elisabeth Erke bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Aili Guttorm, Piera Heaika Muotka, Thomas Áhrén, Karen Anette Anti, Niko Valkeapää ja Vidar Andersen, Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Beaska Niillas, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, sorjjasmeahtun áirras Kåre Ivar Olli, ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Ođđa čuokkis válđočuoggái 1. Oahpahus sámegeielas
Sámediggi háliida lasihit diibmologu sámegeiella nubbingiellan oahpahussii.

Evttohus 2

Evttohus ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Piera Heaika Muotka bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Aili Guttorm, Thomas Áhrén, Karen Anette Anti, Niko Valkeapää ja Vidar Andersen, Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Beaska Niillas, Guovddášbellodaga Elisabeth Erke, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, sorjjasmeahtun áirras Kåre Ivar Olli, ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Ođđa nubbi teakstabihtta sámediggeráđi árvalussii:

Sámediggi váldá vuođu stáhta geatnegasvuođas sápmelaččaide eamiálbmogin, ja vuordá ahte ođđa láhka čuovvu álbmotrievtti.

Čuokkis 4 váldočuoggá 2. Oahpahus sámegeielas ja sámegillii vuolde buhttejuvvo čuovvovaš teavsttain:

- Sámedikki prinsihpalaš oaidnu lea ahte oahpahus sámegeielas ja sámegillii lea oktagaslaš riekti. Dát riekti ii galgga gáržžiduvvot ovddasteddjiid sávaldagaid, geografii, iige ohppiidlogu vuođul. Muđui oaiivvilda Sámediggi ahte giellalávdegotti árvalus oahpahussii sámegeiela ja sámegillii hálddašanguovllu olggobealde sáhtášii leat molssaeaktu mii berre čuovvuluvvot.

Ođđa čuokkis váldočuoggá 2. Oahpahus sámegeielas ja sámegillii vuollái:

- Sámediggi oaiivvilda ahte oahpahus sámegeielas ja sámegillii ii sáhte rehkenastojuvvot speihkastussan dábálaš oahpahusas. Oahpahus sámegeielas ja sámegillii berre maiddái vuogatvuođavuođduuvvot oahpahuslágas dábálaš oassin sámi mánáid oahpahusas Norggas.

Ođđa váldočuokkis 8:

8. Riikkarevišuvnna raporta oahpahusa birra sámegeielas ja sámegillii

-Sámediggi eaktuda ahte riikkarevišuvnna raporta oahpahusa birra sámegeielas ja sámegillii čuovvuluvvo seammás go oahpahusláhka reviderejuvvo.

Evttohus 3

Evttohus ovddiduvvon Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski bokte:

Ođđa manjimus cealkka 2. Oahpahus sámegeielas ja sámegillii vuolde:

Sámediggi doarju lálkálávdegotti evttohusa joatkit oahpahuslága § 6-2 njealját teakstaoasi earret čuovvovaš cealkaga: Gielda ii sáhte geatnegahtit ohppiid oahpahussii sámegeielas nubbe- dahje vuosttašgiellan, muhto geatnegasvuhtii sáhtá gullat oahpahus báikkálaš oahppoplánaid vuođul dakkár oahpahusáiggiin mii bohtá lassin fága- ja diibmojuogadeapmái.

Rievdaduvvo čuovvovažžan:

Sámediggi doarju lálkálávdegotti evttohusa joatkit oahpahuslága § 6-2 njealját teakstaoasi, maiddái čuovvovaš cealkaga jus rievdaduvvo dánin: Gielda ii sáhte geatnegahtit ohppiid oahpahussii sámegeielas vuosttašgiellan, muhto sámegeiella nubbingiellan ja geatnegasvuhtii sáhtá maiddái gullat oahpahus báikkálaš oahppoplánaid vuođul dakkár oahpahusáiggiin mii bohtá lassin fága- ja diibmojuogadeapmái.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkin - 007/21

Mearkkašupmi 6 - Ovddádusbellodat, áirras Arthur Tørfoss

Cealkámuš bargui ođđa oahpahuslágain.

Ovddádusbellodat konstatere ahte sámegeielagiid lohku njiedjá, vaikko Sámedikkis ásaheami rájes lea leamaš Sámedikki deataleamos doaibma ahte oazžut eanet sámegeielagiid. Sámediggi lea ásan giellahálddašanguovvluid. Sámediggi lea ovdal meannudan NAČ 2016:8 Váibmogiella.

Dát NAČ addá buori gova sámegeiela duohta dilis Norggas. Dát ii leat buorre, vaikko giella lea leamaš Sámedikki deataleamos ángiruššansuorgi Sámedikki ásaheami rájes 1989. Danne čájeha čielga fáhta ahte Sámediggi ii leat rivttes orgána, váikkuhangaskaoapmi sámegeielaid suodjaleapmái iige nannemii.

NAČ evttohus čoavddusin lea seamma go nannet lálkadahkosa ja Sámedikki rolla, nappo bargat eanet dan mii ii doaimma.

Nana ja bissovaš giellaáŋgiruššan mánáid ektui lea vealtameahtun deatalaš buori sámi giellaovddideapmái. Mánáid giellaoahppan lea čielgasit deataleamos doaibma sámegeielaid sihkkarastimii ja nannemii. Eanemus beaktilis doaibmabidju gielaide sihkkarastimii ja ealáskahttimii lea árjjalaš giellaoahpahusa ja giellageavaheami láchin mánáide.

Go leat ollu sámi giellageavaheaddjit, de addá dat vuodu eanet giellageavahanarenaide ja buoret almmolaš bálvalusfálaldaga sámegeillii. Eanet almmolaš lanjat gos sámegeiella oidno, gullo ja geavahuvvo oainnusmahtta ja álkiduhtta sámegeiela geavaheami. Go álkiduhtta dan ahte nu ollugat go geat háliidit sáhttet oahppat ja geavahit sámegeiela, de lea das iežas nannejeaddji váikkuhus.

Iežas giela sihkkarastin lea vuodđoárvu ja mihttomearri iešalddis. Dasa lassin lea gielaide sihkkarastimis ja ealáskahttimis mearkkašupmi sámi kultuvrra ja identitehta bisuheapmái ja ovddideapmái. Sámi joatkkaskuvllat maid eai oro váikkuhan giellageavaheami lasiheami. Ovddádusbellodat oaivvilda ahte váldogielddat lea rivttes hálddašandássi gosa bidjat dán barggu, danne go dain lea ovddasvástádus mánáidgárddiin ja vuodđoskuvllain.

Doarjja lávdegotti mearkkašupmái

Olgeš, áirras Lars Filip Paulsen bokte, doarju lávdegotti mearkkašupmi 3
Johttisápmelaččaid listu, áirras Berit Marie P. E. Eira bokte, doarju lávdegotti mearkkašumi 1, 2 ja 3

Evttohus 4 - Áirras Arthur Tørfoss, Ovddádusbellodat

1. Sámi giellahálddašanguovlu heaittihuvvo.
2. Sámediggi bivdá Stuorradikki sirdit ovddasvástádusa sámegeiela hálddašanguovllus Sámedikkis GOD:ii.
3. Stáhta sámi joatkkaskuvllat berrejit heaittihuvvot.
4. Bidjat sámegeiela oalgegielain ovttá dássái, ja buot oahppit galget friija sáhttit válljet.

Evttohus 5 - Áirras Arthur Tørfoss, Ovddádusbellodat

Rievdadus Evttohus 4

3. čuokkis rievdaduvvo:
3. Stáhta sámi joatkkaskuvllaid berre heaittihit, ja sirdit daid doaimma ja eaiggátvuodá fylkkasuohkaniidda.

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 10.03.21 dii. 17.00

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 38/37 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 4 ja 5 hilgojuvvui 37 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 3 hilgojuvvui 30 jienain 7 jiena vuostá
- Evttohus 1 mearriduvvui 36 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 2 mearriduvvui 34 jienain 3 jiena vuostá
- Bajasšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegotti ráva mearriduvvui 36 jienain 1 jiena vuostá

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihka
1	Piera Heaika Muotka, áššejođiheaddji	

2	Mikkel Eskil Mikkelsen	
3	Jørn Are Gaski	
	Elisabeth Erke, čeahkkinortnegii	
		Mikkel Eskil Mikkelsen
		Elisabeth Erke
		Piera Heaika Muotka
	Jørn Are Gaski	
4	Vidar Andersen	
	Jan Ole Klemet Hermansen, čeahkkinortnegii	
5	Elisabeth Erke	
6	Arthur Johan Tørfoss	Piera Heaika Muotka
		Runar Myrnes Balto
		Marit Kirsten A. Gaup
	Arthur Johan Tørfoss	
7	Ann-Elise Finbog	
8	Ellinor Marita Jåma	Jan Ole Klemet Hermansen
	Ellinor Marita Jåma	
9	Karen Anette Anti	
10	Lars Filip Paulsen	Jan Ole Klemet Hermansen
		Mikkel Eskil Mikkelsen
		Piera Heaika Muotka
	Lars Filip Paulsen	
11	Piera Heaika Muotka	
12	Ronny Wilhelmsen	Piera Heaika Muotka
		Vidar Andersen
	Ronny Wilhelmsen	
13	Niko Valkeapää	Jan Ole Klemet Hermansen
	Niko Valkeapää	
14	Gunn Anita Jacobsen	
15	Marit Kirsten A. Gaup	
16	Vidar Andersen	
17	Mikkel Eskil Mikkelsen	
18	Berit Marie P. E. Eira	
19	Piera Heaika Muotka, áššejođiheadji	
	Lars Filip Paulsen, čeahkkinortnegii	

DC - Mearrádus:

Go láhkalávdegotti ođđa oahpahusláhkaevttohus ii mearkaš mealgat buoret vuoigatvuođa sámi ohppiide oážžut oahpahusa sámegeiela ja sámi kulturárvvuid vuođu, de vállje Sámediggi meannudit NOU 2019:23 Ny opplæringslov, ovdalگو Máhttodepartemeanta sádde iežas evttohusa gulaskuddamii 2021 giđa.

Sámediggi váldá vuođu stáhta geatnegasvuođas sápmelaččaide eamiálbmogin, ja vuordá ahte ođđa láhka čuovvu álbmotrievtti.

Barggus ođđa oahpahuslágain deattuha Sámediggi daid beliid mat namuhuvvojit vuolábealde. Dat ii leat dievaslaš ja Sámediggi sáhtá gávnnahit dárbašlašžan deattuhit eará beliid go dáid, konsultašuvnnain ođđa oahpahuslága birra:

1. Oahpahus sámegeielas.

- Sámediggi vuordá ahte oahpahusláhka čuovvula sámegeiela oahppoplánaid áigumuša ahte geavahit nana giellaoahpahusmálliid, dat mearkaša ahte vuoigatvuohta hospiterenorrumiid ja giellaláviumiid šaddá lunddolaš oassin oahpahusas nana giellamálliid bokte.
- Sámediggi doarju muhtun oasi lálkálávdegotti aiddostahttimis gáiddusoahpahusa birra, earret manimus oasi – go lea dárbu. Lálkálávdegoddi aiddostahtta ahte *go oahpahus addojuvvo gáiddusoahpahussan, de galgá gielda ja fylkkagielda addit oahppái dakkár fáaldaga ahte oassi oahpahusas čađahuvvo sámegeielat birra, go lea dárbu.* Sámediggi evttoha ođđa lálkateavstta mii čuodjá ná: *Go oahpahus addojuvvo gáiddusoahpahussan, de galgá gielda ja fylkkagielda addit oahppái dakkár fáaldaga ahte oassi oahpahusas čađahuvvo sámegeielat birra.*
- Sámediggi evttoha ahte boahá erenoamážit ovdan oahpahuslágas ahte sámi mánáin lea vuoigatvuohta oahpahussii guovtti sámegeielas.
- Sámediggi oavvilda ahte oahpahusláhka galgá addit vejolašvuođa oážžut oahpahusa buot sámegeielain Norggas – maiddá bihtánsámegeielas, ubmisámegeielas ja nuortalašgeielas.
- Sámediggi oavvilda ahte rávesolbmuid vuoigatvuohta sámegeieloahpahussii joatkkaskuvllas galgá boahit čielgasit ovdan ođđa oahpahuslágas.
- Sámediggi ii doarjjo lálkálávdegotti evttohusa joatkit oahpahuslága § 6-2 guđat teakstaoasi, ja ohppiid mearridanválddi. Dárogiebla ja sámegeiella leat ovttárvosaš geielat, ja danne lea eahpegovttolaš ahte lálkálávdegotti galgá addit ohppiide vejolašvuođa válljet eret sámegeiela.
- Sámediggi háliida lasihit diibmologu sámegeiella nubbingiellan oahpahussii.

2. Oahpahus sámegeielas ja sámegeilli

- Sámediggi doarju lálkálávdegotti evttohusa ahte addit ohppiide geat eai leat sápmelaččat muhto leat čuvvon sámi oahppoplánadahkosa, viidásat vuoigatvuođa dakkár oahpahussii joatkkaskuvladasis.
- Sámediggi doarju joatkit giełldaid vejolašvuođa lágidit sámegeieloahpahusa ovttá skuvlii dahje eanet skuvllaide, geahča evttohusa § 4-2 viđat teakstaoassái.
- Deatalaš lea ahte vuoigatvuohta oahpahussii sámegeielas ja sámegeilli ii ráddjejuvvo seamma ollu go dálá oahpahuslágas dasa gos oahppit ássat, ja dasa galle oahppi háliidit dakkár oahpahusa. Ođđa oahpahusláhka ferte buorebut go dálá lálkálávdegotti dilálašvuođaid sámegeieloahpahussii.
- Sámedikki prinsihpalaš oaidnu lea ahte oahpahus sámegeielas ja sámegeilli lea oktagaslaš riekti. Dát riekti ii galgga gáržžiduvvot ovddasteddjiid sávaldagaid, geografijja, iige ohppiidlogu vuodul. Muđui oavvilda Sámediggi ahte giellalávdegotti árvalus oahpahussii sámegeiela ja sámegeilli hálddašanguovllu olggobealde sáhtáši leat molssaeaktu mii berre čuovvuluvvot.
- Dan geažil go hálddašanguovlluid ohppiidlohku njiedjá ja ohppiidlohku gávpogiin lassána, de evttoha Sámediggi ahte guovddáš gávpogiin Norggas galgá leat oahpahusfálaldat sámegeielas ja sámegeilli. Dát vuoigatvuohta ii galgga ráddjejuvvo das ahte galget leat uhcimusat logi oahppi geat háliidit dakkár oahpahusa.
- Sámediggi ii doarjjo lálkálávdegotti evttohusa ahte departemeantta vejolašvuohta addit lálkálávdegotti dan birra ahte muhtun joatkkaskuvllat galget fállat oahpahusa sámegeielas dahje sámegeilli dahje erenoamáš sámi fágain, ii galgga jotkojuvvo.
- Sámedikki váldoaidnu lea ahte oahpahus sámegeielas berre leat geatnegahttojuvvon ja

ovttastuvvon oassi oahpahusas buot sámi ohppiide.

- Sámedikki prinsihpalaš oaidnu lea ahte oahpahus sámegielas berre leat geatnegahttojuvvon stuorra osiin giellahálddašangiieldain.
- Sámediggi doarju láhkalávdegotti evttohusa joatkit oahpahuslága § 6-2 njealját teakstaoasi earret čuovvovaš cealkaga: *Gielda ii sáhte geatnegahttit ohppiide oahpahusa sámegielas nubbe- dahje vuosttašgiellan, muhto geatnegasvuhtii sáhtá gullat oahpahus báikkálaš oahppoplánaid vuodul dakkár oahpahusáiggiin mii bohtá lassin fága- ja diibmojuogadeapmái.*
- Sámediggi oaivvilda ahte oahpahus sámegielas ja sámegillii ii sáhte rehenastojuvvot speihkastussan dábálaš oahpahusas. Oahpahus sámegielas ja sámegillii berre maiddái vuoigatvuođavuodđuduvvot oahpahuslágas dábálaš oassin sámi mánáid oahpahusas Norggas.

3. Diehtujuohkin vuoigatvuođa birra sámegielloahpahussii

- Sámediggi doarju láhkalávdegotti evttohusa ođđa struktuvran das ahte oahpahus sámegielas ja sámegillii váldojuvvo mielde láhkii ollislaččat, dan sajis go dan sirret sierra kapihttalin nu mo dálá oahpahuslágas.
- Sámediggi oaivvilda seamma láhkai go Váibmogiellalávdegoddi ge ahte skuvlaeaiggáda ovddasvástáduš juohkit dieđuid vuoigatvuođa birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii, galgá bohtit čielgasit ovdan ođđa oahpahuslágas. Sámediggi oaivvilda ahte skuvlaeaiggáda bagadangeatnegasvuohta galgá oainnusmahttojuvvo, ja ahte galget ásaheavvot ortnegat dasa ahte skuvlaeaiggádat ieža sáhttet oazžut bagadusa.

4. Mii lea oahpahus

- Láhkalávdegoddi árvvoštallá njuolggadusaid main lea mearkkašupmi dasa mii oahpahus lea. Oahppoplánaid ođđa bajimus oasis lea árbediehtu ožžon saji ja deattuhuvvo oassin dan máhtus mii galgá čuovvut mánáid manjá čađahuvvon vuodđoskuvlla. Dat lea Sámedikki mielas deatálaš jottkolasvuhtii oahpahusas sámi immateriála ja materiála árvvuid birra.
- Ferte árvvoštallat mo galgá čatnat sámi ohppiid vuoigatvuođa sámi árbedieđu ja kulturárbbi doaimmaheapmái, lágain dahje láhkaásahusa aiddostahttimis.
- Sámediggái lea deatálaš ahte láhkaproseassa láhčá dilálašvuođa dasa ahte sámi álbmotbeaivi ja oahpahus árbedieđus skuvllas ja skuvlla olggobealde, váldojuvvo oassin oahpahussii.

5. Oahpponeavvut

- Sámediggi ii doarjjo láhkalávdegotti evttohusa ahte sámi oahpponeavvuid fitnašuvvan ii galgga bohtit ovdan lágas.
- Ođđa oahpahuslágas galgá leat mearráduš das ahte buot oahpponeavvut váldonjuolggadusa mielde galget leat fidnemis sihke girjedárogillii, ođđadárogillii, davvisámegillii, julevsámegillii ja lullisámegillii oktanaga.

6. Sámedikki válđi

- Sámediggi doarju láhkalávdegotti evttohusa ahte joatkit Sámedikki válđi beassat mearridit sámi giellaplánaid, nátionála oahppoplánaid sámi sisdoalu, ja sámi erenoamáš fágaid joatkkaoahpahusas.
- Sámediggi ii doarjjo dan njuolggadusa joatkima ahte Sámedikkis ii galgga leat válđi

mearridit sámi buhtalas dásseárvosaš oahppoplánaid sámi sisdoalu.

Sámedikkis galgá leat váldi mearridit sámi buhtalas dásseárvosaš oahppoplánaid sámi sisdoalu, čujuhettiin álgoálbmogiid iešmearridanvuoigatvuhtii, mii addá álgoálbmogiidda vuoigatvuođa ieža beassat fuolahit ja ovddidit iežaset kultuvrra, gč. Vuodđolága § 108. Dat ferte rievdaduvvot odđa oahpahuslágas.

7. Oahpahusláhka ferte leat gávdnomis buot sámegielaide

8. Riikkarevišuvnna raporta oahpahusa birra sámegielas ja sámegillii

Sámediggi eaktuda ahte riikkarevišuvnna raporta oahpahusa birra sámegielas ja sámegillii čuovvuluvvo seammás go oahpahusláhka reviderejuvvo.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvvui 10.03.21 dii. 19.20